

Kameraovervåkning i et tillitsland

Bacheloroppgave i sosiologi

Universitetet i Stavanger

Sara Næss Dvorani & Fride Vee Einskar

Studentnummer:

260969

260961

Veileder: Ragnhild Johanne Sjurseike

Lvert dato: 09.05.2023

Antall ord: 9934

Kan oppgaven benyttes til undervisningsformål?

JA: X

NEI:

Sammendrag

Hensikten med vår oppgave er å undersøke om det finnes en sammenheng mellom tillit til norske myndigheter og økt kameraovervåking. Norge beskrives som et samfunn med høy tillit til myndighetene. Den teknologiske utvikling har i det moderne samfunnet bidratt til en ny velferd, men med velferd kommer også risikoer individet ikke har nok kunnskap om. Økt bruk kameraovervåking bidrar til å skape sikkerhet i samfunnet, men den innskrenker også individets rett til privatliv. Vi finner det i utgangspunktet interessant å se den høye tilliten i sammenheng med økt kameraovervåking og om det finnes variasjoner i kjønn, alder og utdanning. Oppgavens problemstilling blir som følge: *Hvilken betydning har tillit til myndighetene for innbyggere i Norge sin holdning til kameraovervåking og varierer dette mellom ulike grupper i befolkningen?*

Oppgaven bygger seg på en kvantitativ tilnærming hvor vi analyserer sekundærdata fra European Social Survey, International Social Survey Programme og to undersøkelses-rapporter av Datatilsynet. De ulike datamaterialene vil gi oss grunnlag til å analysere resultatene om den norske befolkningens tillit til myndigheter og holdninger rettet mot kameraovervåking. Oppgavens funn vil forsøkes å drøftes i lys av risikopersepsjon, refleksiv modernitet og governmentality.

Datasettet fra European Social Survey og rapportene fra Datatilsynet peker på at det finnes sammenheng mellom høy tillit og kameraovervåking. Datasettet fra International Social Survey viser derimot at det ikke finnes et signifikant forhold mellom de ulike variablene i oppgaven. Vi setter derfor tvil ved resultatene og må derfor drøfte funnene mot hverandre.

Forord

Oppgaven er skrevet av to studenter og er en avsluttende oppgave av bachelorgraden vår i sosiologi ved Universitetet i Stavanger. Denne perioden har vært krevende men utrolig lærerikt, og gitt oss innblikk i hvordan sosiologisk teori kan bli brukt i praksis.

Bacheloroppgaven viser et sosiologisk perspektiv på samfunnsikkerhets tematikk og gir en dypere forståelse av hvordan aktører på mikronivå forholder seg til myndighetens tiltak for å beskytte samfunnet i en stadig modernisering av verden.

Vi vil gjerne takke vår veileder, Ragnhild Johanne Sjurseike, for å ha vist interesse for tematikken og for en grundig veiledning gjennom prosjektet. I tillegg vil vi gi en spesiell takk til Carlo Michael Knotz som hjalp oss med European Social Survey, International Social Survey Programme og forståelsen av RStudio som bidro til en del av oppgavens empiri.

Sara Næss Dvorani & Fride Vee Einskar

09. mai 2023

Innholdsfortegnelse

KAPITTEL 1. INNLEDNING	6
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMATIKK.....	6
1.2 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING.....	6
1.3 AVGRENSNING OG SOSIOLOGISK RELEVANS	8
1.4 OPPGAVENS DISPOSISJON	8
1.5 NORGE SOM ET TILLITSSAMFUNN	8
1.6 RISIKO BEGREPET	9
KAPITTEL 2. TEORI	10
2.1 TEKNOLOGISK UTVIKLING OG REFLEKSIV MODERNITET	10
2.2 GOVERNMENTALITY OG KAMERAOVERVÅKNING.....	11
2.3 RISIKOPERSEPSJON	11
KOGNITIVE HEURISTIKKER	13
SOSIALE FAKTORER.....	14
2.4 KAMERAOVERVÅKNING	15
KAPITTEL 3. METODE	17
3.1 VALG AV METODE	17
3.2 FREMGANGSMÅTE FOR KVANTITATIV METODE.....	17
3.3 VALIDITET OG RELIABILITET	18
3.4 VERKTØY	18
3.5 DATAMATERIALET	18
ESS OG ISSP	18
VARIABLER ESS OG ISSP	19
UNDERSØKELSE-RAPPORTER FRA DATATILSYNET	20
KAPITTEL 4. ANALYSE	22
4.1 RESULTATER FRA ESS	22
4.2 «SETTER VÅR LIT TIL STOREBROR ... OG ALLE SMÅBRØDRE MED?»	24
4.3 PERSONVERNUNDERSØKELSEN	25
4.4 RESULTATER FRA ISSP.....	28
KAPITTEL 5. DRØFTING	30
5.1 FORSKNINGSSPØRSMÅL 1	30
RISIKOPERSEPSJON	30
“DEN SOM IKKE HAR NOE Å SKJULE, HAR INGENTING Å FRYKTE”	32
REFLEKSIV MODERNITET	33
FUNN FRA ISSP	34
5.2 FORSKNINGSSPØRSMÅL 2.....	34
ALDER	34
KJØNN	35
UTDANNING.....	36
KAPITTEL 5. KONKLUSJON	37
LITTERATURLISTE	39

Diagram- og tabelloversikt

Diagram 1. Tillit til norske myndigheter (kjønn).....	22
Diagram 2. Tillit til norske myndigheter (alder).....	23
Tabell 1: “Grad av enighet i ulike utsagn om kameraovervåkning. Prosent ”	24
Tabell 2: “Andelen som mener det er positivt eller negativt med kameraovervåkning på angitte steder. Prosent ”	25
Tabell 3: “Ingen/liten tillit til virksomhetenes behandling av personopplysninger menn vs. kvinner”	25
Tabell 4: “Hvilken av disse er du mest bekymret for?”	26
Tabell 5: “Hvor positiv eller negativ er du til kameraovervåkning på følgende steder ”	27
Tabell 6: Government right: Video Surveillance.....	28

Kapittel 1. Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tematikk

Norge kjennetegnes som et tillitsland. Tillit handler om å overlate noe av verdi til andre individer eller institusjoner (Staksrud, et al., 2014, s. 13). Spørsmålet om tillit kan forskes på mange måter, men i denne oppgaven finner vi det interessant å undersøke hvordan tillit i det norske samfunnet påvirker befolkningens aksept.

Den teknologiske utviklingen vi har i dag har gjort oss vant til velstanden den har gitt oss, men den har også ført til en avhengighet av å føle oss tilfredsstillt og sikker. Vi tenker kanskje ikke over konsekvensene av de nye teknologiene som anvendes og aksepteres i dag. I oppgaven blir tematikken for teknologisk utvikling avgrenset til kameraovervåkning. Dette fordi kameraovervåkning stadig mer er aktuelt og berører ulike grupper av befolkningen forskjellig.

Ofte sammen med kameraovervåkning hører man utsagnet: *“Den som ikke har noe å skjule, har ingenting å frykte”* (Haagensen, 2014, s. 272). Dette utsagnet viser til at så lenge man følger lovene, så er du ikke i søkelyset til myndighetene. Utsagnet trekker også frem hvordan kameraovervåkning har en fordel med kriminalitetsbekjempelse. Disse argumentene brukes for å rettferdiggjøre kameraovervåkning, men det problematiske med dette er at personvernet og retten individer har til privatliv blir begrenset. Loven viser til at det ikke finnes forbud mot kameraovervåkning i norsk rett, men vi har likevel krav på privatliv (Wiker & Haukalid, 2021). Datatilsynet viser hvordan kameraovervåkning kun skal brukes om nødvendig. Er det andre muligheter for forebygging, skal det ikke settes opp kamera for overvåkning (Datatilsynet, u.å.). Kameraovervåkning blir da interessant å se på i forhold til tillit i den norske befolkningen. Har vi tillit til at myndighetene kun benytter kameraovervåkning for kriminalitetsbekjempelse eller blir dette en form for blind tillit, hvor man stoler utvidende på andre aktører?

1.2 Presentasjon av problemstilling

I Norden har vi et høyt nivå av tillit til myndigheter og andre medborgere i samfunnet som har eksistert i lang tid (Skirbekk et al., 2012, s. 59). Vi synes det er interessant å se på hvordan tillit til norske myndigheter kan knyttes opp mot økt kameraovervåkning. Dataene som drøftes i oppgaven vil prøve å belyse befolkningens tillit til myndighetene og holdninger for kameraovervåkning. Formulering av problemstilling blir som følge:

Hvilken betydning har tillit til myndighetene for innbyggere i Norge sin holdning til kameraovervåkning og varierer dette mellom ulike grupper i befolkningen?

Vi har valgt denne problemstillingen for å kunne studere gjennom et sosiologisk perspektiv om tillit i Norge påvirker individets aksept for økt kameraovervåkning. Teorien om risikopersepsjon blir derfor et utgangspunkt for å kunne gi en dypere forståelse av hvordan individet selekterer informasjon om usikkerheter som forekommer i samfunnet. Vi vil reflektere over tematikken om kameraovervåkning fra samfunnssikkerhetsfagene, for å kunne drøfte dette i sammenheng med sosiologisk perspektiv.

Men for å kunne besvare problemstillingen har vi valgt å ta for oss to forskningsspørsmål. Den første omhandler forholdet mellom tillit og kameraovervåkning og blir som følge;

- *Finnes det en sammenheng mellom høy tillit til norske myndigheter og aksept for overvåkning?*

Ved å undersøke om det finnes et forhold kan vi da drøfte om det finnes variasjoner på aksepten basert på ulike sosiale forhold. Vår neste forskningsspørsmål blir da;

- *Finnes det en variasjon i tillit og aksept for kameraovervåkning basert på alder, kjønn og utdanning?*

Oppgavens drøfting vil besvare forskningsspørsmålene først ved hjelp av resultater, teori og funn i oppgaven. Dette vil bli grunnlaget for å kunne diskutere problemstillingen i avslutningen.

Oppgavens utgangspunkt baserer seg på undersøkelses- rapporter fra Datatilsynet og datasett fra European Social Survey (heretter betegnet "ESS") og International Social Survey Programme (heretter betegnet "ISSP"). Den første rapporten til Datatilsynet ble gjort på oppdrag av Transportøkonomisk institutt (TØI) i 2005. Rapporten omhandler holdninger og kunnskap om personvern. Den andre undersøkelses-rapporten vi fremlegger ble gjennomført av Opinion Perduco i 2013/2014 og er en større personvernundersøkelse enn rapporten fra 2005. Vi vil så presentere to datasett. Ett fra ESS som bidrar til å gi en dypere forståelse for variasjonen av tillit befolkningen har til forskjellige samfunnsinstitusjoner i Norge. Det siste datasettet er fra ISSP og blir i vår oppgave brukt for å analysere om det finnes et forhold mellom tillit og kameraovervåkning.

1.3 Avgrensning og sosiologisk relevans

Et av forskningsspørsmålene har blitt valgt for å skille variasjonen inn i sosiale faktorer som alder, kjønn og utdanning. Dette gjøres fordi vi ønsker å undersøke om det oppstår forskjeller i grad av tillit hvis vi legger til de ulike faktorene, og om holdninger for kameraovervåkning blir mer akseptert. Vi har valgt å avgrense oppgavens fokus til kun å omhandle tillit i Norge og ikke sammenligne tillit med andre land, for å kunne gå i dybden på de sosiale faktorene. Oppgaven ville ha blitt mer omfattende enn det vi kunne disponere om vi skulle ha dekket tilliten i ulike land, når målet er å vise problemstillingen gjennom et sosiologisk perspektiv.

1.4 Oppgavens disposisjon

Innledning, begrepsforklaring og teoridel viser til sammen hvordan det moderne samfunnet har oppstått og hvordan individet må forholde seg til usikkerheter i en stadig mer teknologisk verden. Dette gjøres ved å kunne forklare teorier om refleksiv modernitet, governmentality og risikopersepsjon. Fagkunnskapen fra disse teoriene vil gi utgangspunkt for å drøfte mulige faktorer som påvirker tilliten innbyggere har til norske myndigheter og økt kameraovervåkning. Metodekapittelet redegjør for valg av metode og analyser fra ulik data som vil kunne gi forklaringer av betydningen av tilliten i Norge, fordelt på ulike variasjoner som alder, kjønn og utdanning. Vi vil stille spørsmål ved pålitelighet og validitet av datamaterialet for å sikre at de funnene vi har er kvalitetssikret og representerer virkeligheten på en nøyaktig måte. Deretter vil vi presentere resultatene. Som avslutning vil vi prøve å danne en konklusjon på problemstillingen basert på teori og resultater i oppgaven.

1.5 Norge som et tillitssamfunn

Høy grad av tillit finner vi mellom enkeltindivider i samfunnet, men også til den overordnede makten og myndighetene (Skirbekk, et al., 2012, s. 81). Skirbekk forklarer i boken *Tillit Sicilia og Norge* at den høye tilliten vi har i Norge skyldes at vi har en stor likhet på mange dimensjoner og at det er små økonomiske forskjeller blant innbyggere. Han trekker også frem hvordan fraværet av korrupsjon i Norden er med på å skape tillit (Skirbekk). Hvis samfunns tillit er lav i et land, vil befolkningen prøve å finne egne løsninger for å unngå institusjonene de ikke har tillit til (Engen, et al., 2021, s. 62).

1.6 Risiko begrepet

Definisjonen vi anvender for risiko i denne oppgaven blir ifølge Aven og Renn definert som følge;

“(...) risiko til usikkerheten om og alvorligheten av hendelser og konsekvenser (eller resultater) av en aktivitet med hensyn til det mennesker verdsetter.” (Aven og Renn, 2010 referert i Engen, et al., 2021, s.94).

Det var i overgangsperioden mellom senmiddelalderen og tidlig moderne tid at begrepet risiko først oppsto. Opprinnelsen av ordet er dermed ukjent, men risiko blir mer anvendt fra 1500-tallet og utover (Luhmann, 2002, s. 9). De fleste begreper som gjelder risiko har utviklet seg og handler i dag mer om forholdet mellom mulige valg, handlinger og usikkerheten over våre egne oppfinnelser. Enkeltindivider, organisasjoner og institusjoner i samfunnet står overfor uendelige mange valg som kan medføre en rekke konsekvenser (Engen, et al., 2021, s. 93). Drøftingen om økt kameraovervåkning gir oss innsikt i hvordan risikoen ved å akseptere kameraovervåkning kan medføre både positive og negative konsekvenser. Kunnskapssynet vi bruker på risiko blir derfor det konstruktivistiske kunnskapssynet. Vi har valgt dette da analysen av risiko vil handle mer om hvordan den blir opplevd av individer enn matematiske beregninger for måling av risiko.

Kapittel 2. Teori

2.1 Teknologisk utvikling og refleksiv modernitet

Historisk sett er samfunnsutvikling og teknologisk utvikling nært knyttet hverandre (Sejersted, 2002, s. 11). Den teknologiske utvikling og dens oppfinnelser har bidratt til en ny velferd, men med denne velferden kommer også risikoer for farer vi ikke lenger har kunnskap eller kontroll over. Siden oppgaven ønsker å undersøke hvordan teknologi i form av kameraovervåkning påvirker individets tillit og aksept, vil den teknologisk utvikling bli presentert som et resultat av den industrielle revolusjon og Ulrich Becks begrep om refleksiv modernitet.

Fremveksten av den industrielle revolusjonen i 19. og 20. århundre bidro til en ny organisering av samfunnslivet og skapte nye arbeidsformer. (Engen, et al., 2021, s. 125) I de tradisjonelle samfunnene var det menneskene som styrte teknologien, men ved utviklingen av mer avanserte teknologi overlot mennesket kontrollen (Sejersted, 2002, s. 41). Mangel på kontroll har medført at vi må tilpasse oss for å overleve og oppnå vekst i samsvar med samfunnsutviklingen. Innovasjon, teknologi og kunnskap om en ny verden fremmet hvordan teknologi kunne bidra til mer interaksjon og sosialt samspill mellom flere aktører i samfunnet.

Effekten av kapitalismens og industrisamfunnets suksess har gjort at individet begynner å reflektere over vanskelighetene rundt konsekvenser og sannsynligheter av risikoer som forekommer i det moderne samfunnet (Engen, et al., 2021, s.128.). Denne erkjennelsen over mangel på kontroll som vi selv deltar i bygger på Ulrich Becks begrep om refleksiv modernitet i hans teori om risikosamfunnet.

Risikosamfunnet ble introdusert i 1968 av den tyske sosiologen Ulrich Beck (Engen, et al., 2021, s.128) og er en beskrivelse av hvordan det naturlige og humane miljøet ødelegges under industrialiseringen (Rosborg, 2006, s. 459-460). Risikosamfunnet kan dermed beskrives som en fase av det moderne samfunnets utvikling, hvorav utviklingen av sosiale, politiske, økonomiske og individuelle risikoer er skapt av kapitalismen (Engen, et al., 2021, s.130). På bakgrunn av denne definisjonen og forskningsprosjektet i oppgaven vil fasen om risikosamfunnet bli for bred for vår forskning. Vi ønsker derfor å presentere refleksiv modernitet som er en underkategori og en kulturell oppfatning innenfor risikosamfunnet som fremmer hvordan individet får større ansvar for egne valg og konsekvenser (Engen, et al., 2021, s. 134). Beck ønsker å fremme hvor viktig det er at individet skal ha større refleksivitet i

samfunnet og derav være reflektiv i møte med risikoene som forekommer i dagens samfunn. Dilemmaet som oppstår med reflektiv modernitet, er hvordan man skal oppnå mest mulig kunnskap og få kontroll over usikkerheten. Derfor finner vi det interessant å se på hvordan mangel på kunnskap og kontroll rundt kameraovervåkning påvirker individet. Klarer den norske befolkningen å forstå konseptet med kameraovervåkning godt nok til å gi en reflektiv vurdering om konsekvenser med det å bli overvåket.

2.2 Governmentality og kameraovervåkning

Vi ser sammenheng mellom begrepene reflektiv modernitet og governmentality fra Michel Foucault. Sosiologen Mitchell Dean forklarer governmentality ved bruk av "*conduct of conduct*" (Dean, 2010, s. 17). Dette blir på norsk oversatt til å "*lede*", "*kontrollere*" eller "*guide*".

I boken *Governmentality: Power and rule in modern society* blir befolkningen guidet av de som besitter makten i samfunnet (Dean, 2010, s. 18). Dette gjøres ved at myndighetene legger føringer som individer mer eller mindre ikke merker i hverdagen. Kameraovervåkning blir da tatt i bruk for å fremme en bestemt atferd gjennom kontroll, men legges også til rette for at borgerne skal føle seg trygge (Engen, et al., 2021, s. 65). Michel Foucaults begrep om Governmentality forklarer hvordan styringsmakter leder og styrer befolkningen til ønsket atferd og handlinger. Kameraovervåkning som blir iverksatt av myndighetene brukes dermed til å fremme en bestemt type atferd som anses som ønsket. Governmentality og kameraovervåkning kan da også knyttes opp til utsagnet «*den som ikke har noe å skjule, har ingenting å frykte*». Så lenge befolkningen følger normer og den ønskede atferden styringsmaktene fremmer, har du ingenting å frykte når det kommer til kameraovervåkning.

2.3 Risikopersepsjon

I samfunnssikkerhetsfagene finnes det to fagtradisjoner som legger til grunn for vurderinger individet tar i møte med ulike risikoer. Det realistiske kunnskapssynet og det konstruktivistiske kunnskapssyn. Det realistiske kunnskapssynet legger vekt på matematiske og tekniske modeller for å beregne og sammenligne ulike risikoer (Engen, et al., 2021, s. 104). Denne fagtradisjonen baserer seg derfor på en objektiv størrelse, uavhengig av individets persepsjoner og verdioppfatninger og blir derfor ikke relevant i denne oppgaven. På bakgrunn av denne

oppgaven ønsker vi å fremlegge et sosiologisk perspektiv på atferd til individet. Derfor blir det konstruktivistiske kunnskapssynet om risiko relevant for å kunne drøfte hvordan tillit til myndigheten kan ha betydning for økt kameraovervåkning ved å analysere risikopersepsjonen til individet.

Nye risikoer har oppstått som et resultat av den teknologiske utviklingen og moderniseringen av dagens samfunn. Hvordan individet vurderer farer og velger å akseptere nye risikoer kan forklares ved risikopersepsjon. Konseptet om risikopersepsjon kommer fra kognitiv forskning og er en retning innenfor det konstruktivistiske kunnskapssynet. Denne retningen baserer seg på individets subjektive opplevelse av risiko, sikkerhet og teknologier. Forskningen blir derfor viktig for å kunne se på hvordan individet selekterer og vurderer informasjon om usikkerheten rundt ulike fenomener knyttet til hendelser og konsekvenser (Engen, et al., 2021, s. 108). Risikopersepsjon og ulike risikooppfatninger spores tilbake til da mennesker var jegere og samlere, hvor de forholdt seg til risikoer og trusler fra naturen. Risikopersepsjonen blir derfor en del av evolusjonen for å kunne overleve, og endrer seg i takt med utviklingen av nye risikoer (Engen, et al., 2021, s. 109).

Det finnes mange faktorer som påvirker risikopersepsjon til individet. Likevel er det viktig å spesifisere to typer faktorer for å kunne forklare hvordan individet selekterer informasjon om kameraovervåkning og hvilke mentale snarveier blir brukt for å øke aksepten. Den første er kognitive heuristikker. Dette psykologiske perspektivet forsker på hvordan individuelle faktorer som personlige erfaringer, holdninger og verdier kan bidra til å forklare hvorfor kameraovervåkning kan vurderes som større risiko for deler av befolkningen, i motsetning til andre. Kan kameraovervåkning bli vurdert annerledes mellom menn og kvinner hvis tilliten til myndighetene er høyere? Vil ulike aldersgrupper se på kameraovervåkning forskjellig basert på hvor trygge eller utsatte de føler seg i samfunnet? Og kan ulike utdanningsnivåer påvirke aksepten for overvåkning basert på kunnskap man tilnærmer seg?

Den siste faktoren som presenteres er hvordan risiko og risikooppfatning blir dannet av sosiale og kulturelle prosesser i samfunnet. Mer spesifikt hvordan høy tillit til den overordnede makt påvirker den norske befolkningen i større grad til å akseptere økningen av kameraovervåkning.

Kognitive heuristikker

En del av risikopersepsjon fremstiller bruken av kognitive heuristikker. For å skape en dypere forståelse av kognitive heuristikker velger vi å dele opp ordet.

Kognitiv betyr oppfatning/tenkning.

En heuristikk er en mental snarvei mot beslutningstaking og problemløsning hos individer (Siegrist & Árvai, 2020, s. 2197).

Det finnes ulike kognitive heuristikker som bidrar til å hjelpe individer med å dømme en situasjon og vil påvirke risikopersepsjonen i stor grad. I henhold til vår oppgave er ikke alle heuristikkene relevante og vi har dermed foretatt et utvalg av de to vi har funnet mest relevant for vår problemstilling. De heuristikkene vi foretar oss i denne oppgaven vil være “*Tilgjengelighetsheuristikken*” og “*Affect heuristikken*”. Grunlaget for valget av disse heuristikkene er at disse vil ta del i hvordan individet bedømmer nye teknologier slik som kameraovervåkning.

Tilgjengelighetsheuristikken tar utgangspunkt i assosiasjoner som gjelder ulike situasjoner individet har opplevd og lagret som minner. Dette kan ofte være ting man har hørt, eller hva man selv har anskaffet seg av kunnskap som gjør det lettere å forestille seg hvis en risiko vil inntreffe (Siegrist & Árvai, 2020, ss. 2197-2198). Når man skal forklare affect heuristikken er det viktig at man bruker det engelske ordet *Affect*. Ved å oversette det til norsk, vil det miste mye av sin betydning. Affect heuristikken handler om hva individet assosierer med visse risikoer i det øyeblikket, og vil si at det kan vekke positive eller negative følelser som bidrar til å påvirke vår beslutning. Hvis individet forbinder kameraovervåkning med kriminalbekjempelse og har høy tillit til at kontrollen myndighetene utøver er med på å gjøre gatene trygge vil et kamera i offentligheten har liten betydning. Det vil kun bidra til å vekke positive assosiasjoner med kameraovervåkning. For andre kan kameraovervåkning vekke negative assosiasjoner. Ved å føle på mangel av kontroll, og med eventuelt lav tillit til myndighetene, vil man assosiere kameraovervåkning som noe negativt og frykt for at man blir overvåket. Disse heuristikkene forklarer hvorfor individer kan ta raske beslutninger om risikoer

som oppstår basert på hva de allerede assosierer denne kunnskapen med. I tillegg til kognitive heuristikker må vi også legge til grunn de individuelle faktorene.

Det finnes mange individuelle faktorer som påvirker risikopersepsjon, men basert på oppgavens problemstilling vil vi kun fokusere på faktorer som verdier, kunnskap og tillit. Dette er faktorer som utspiller hverandre og kan påvirke individet sammen eller hver for seg. Kameraovervåkning er satt opp for å beskytte sentrale verdier i samfunnet og skape trygghet for befolkningen. Hvis individet føler at deres verdier er beskyttet med kameraovervåkning, vil risikopersepsjon være lavere. Her vil kunnskap og tillit faktorene påvirke hverandre. Hvis individet opplever at de har lite kunnskap om kameraovervåkning, vil man kunne bruke tilliten man har til myndighetene for å bedømme faren. Høy tillit til norske myndigheter gjør at selv om man ikke har nok kunnskap om bruk av kamera på offentlige steder, velger man likevel å godta det basert på god tro til at makten ikke blir misbrukt. I et tilfelle med lav tillit til myndighetene vil den opplevde risikoen for kameraovervåkning være høyere hos individer. Tillit i risikoforskning er dermed sentralt for å forstå hvordan individer bedømmer farer, men også hvordan det kan være med på å forme aksept mot andre typer farer (Fjæran & Aven, 2021, s. 1).

Sosiale faktorer

Den andre retningen vi velger å fremstille er sosiale og kulturelle prosesser som er med på å forme risikopersepsjonen til individet. I denne kategorien vektlegges det at risiko skapes av kulturelle og verdimeslige forhold i samfunnet (Engen, et al., 2021, s. 114). Den britiske sosialantropologen Mary Douglas viser gjennom sin forskning at noen grupper kan anse en risiko som akseptabel, mens andre grupper anser den som uakseptabelt (Engen, et al., 2021, s. 114). Dette blir begrunnet ved å kunne forklare de sosiale og kulturelle forholdene i ulike sosiale grupper, organisasjoner og samfunn (Lupton, 2013, s. 52).

Norge er et tillitssamfunn og vi skårer høyt på tillitsindeksen i verden (Haagensen, 2014, s. 293). Vi har tillit til myndighetene og stoler på at de vil ivareta våre verdier om en hendelse skal inntreffe. Dermed vil risikoene som myndighetene anser som farlige også påvirke hvordan innbyggerne aksepterer eller reagerer. Når myndighetene viser til hvordan kameraovervåkning hjelper med kriminalitetsbekjempelsen og gjør samfunnet tryggere, vil denne risikoen bli ansett

som akseptabel i de gruppene hvor tilliten er høy. Ved å ta for oss ulike grupper delt inn i alder, kjønn og utdanning kan vi fastlegge hvordan disse vektlegger aksepten for kameraovervåkning forskjellig basert på tilliten de har til myndighetene. Kvinner kan ha større behov for å verdsette følelsen av å føle seg trygg på åpen gate enn menn, noe som kan være med på å akseptere økningen av kameraovervåkning. Det samme med å studere alder. En person over 60 år kan ha verdier de ønsker å bli ivaretatt med kamerabruk enn en person under 30 år. Disse holdningene vil bli drøftet senere basert på funn fra datamaterialet vi fremlegger.

2.4 Kameraovervåkning

Ifølge lov av 15.06.2018 nr. 38 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) § 31, andre ledd defineres kameraovervåkning slik:

“Med kameraovervåking menes vedvarende eller regelmessig gjentatt personovervåking ved hjelp av fjernbetjent eller automatisk virkende overvåkningskamera eller annet lignende utstyr som er fastmontert. Som kameraovervåking anses både overvåking med og uten mulighet for opptak av lyd- og bildemateriale. Det samme gjelder utstyr som lett kan forveksles med en ekte kameraløsning”.

Loven for installering av kamera for overvåkning skal ikke forekomme med mindre det er helt nødvendig. Det finnes ingen forbud mot å sette opp kamera for overvåkning, men et kamera skal ikke settes opp med mindre det ikke finnes en annen form for forebygging (Wiker & Haukalid, 2021). Vi har rett på privatliv. Datatilsynet presiserer at kameraovervåkning med lyd er veldig inngripende i personvernet til individer og dermed er det for det meste ulovlig. Om man så har en god grunn til å sette opp kameraer for overvåkning, skal det være tydelig skiltet (Datatilsynet, u.å.). Kameraovervåkning kan for mange individer skape en trygghetsfølelse da det ofte blir presentert som forebyggende for kriminalitet. Med tall fra Storbritannia ble det presentert at 50% og 70% av kriminaliteten gikk ned ved installering av overvåkningskamera (Haagensen, 2014, s. 286). Det ble senere funnet at de som presenterte statistikken og utført analysene hadde økonomiske interesser i kameraovervåkning. Videre ble det funnet at kameraovervåkning ikke førte til noe særlig nedgang i kriminalitet. Vi kan da anta at volden ikke går ned med kameraovervåkning, men heller forflytter seg til områder uten overvåkning. I slike tilfeller er også kameraovervåkning med på å skape en falsk trygghetsfølelse blant innbyggerne ved at myndighetene går ut med setningen om *“Den som ikke har noe å skjule, har ingenting å frykte”*. Påstanden kan likevel være inngripende i personvernet til individer, da

man har rett til å kunne trekke seg unna det offentlige rom (Haagensen, 2014, s. 296). Overvåkning blir da i dette forholdet en form for kontroll og disiplinering av borgerne, hvor prosessene om “god atferd” blir en form for maktutøvelse fra myndighetene (Engen, et al., 2021, s. 121).

Kapittel 3. Metode

I dette kapitlet vil vi gjøre rede for oppgavens metode. Vi har valgt en kvantitativ tilnærming med hensikt å dekke størst mulig omfang av innbyggers tillit i Norge og deres holdninger mot kameraovervåkning. Datamaterialet i oppgaven vil bli presentert og gjort rede for, i tillegg til materialets reliabilitet og validitet.

3.1 Valg av metode

Kvantitativ forskningsmetode er en metode som brukes for å innhente og analysere data. Resultatene er data som forekommer i konkrete tall og resulterer i et bredere overblikk (Bryman, 2015, s. 33). Kvantitativ forskning bruker målinger og kan håndtere store mengder av data. (Bryman, 2015, s.32-33) Dataene kan hentes fra institusjoner og databaser som har utført ulike statistikker og analyser. Valg av metode er basert på sekundærdata hentet fra Datatilsynet, ESS og ISSP. Interessen for å analysere rapportene fra Datatilsynet er å redegjøre for befolkningens holdninger mot kameraovervåkning basert på variabler som alder, kjønn og utdanning. Deretter vil vi drøfte funn om befolkningens tillit hentet fra ESS, for å så fastslå om forholdet mellom tillit og kameraovervåkning er signifikant ved å analysere datasettet fra ISSP.

3.2 Fremgangsmåte for kvantitativ metode

For å kunne kartlegge fenomenet om tillit og holdninger mot kameraovervåkning er det viktig å ta objektive målinger. Å foreta objektive målinger er 1 av 4 punkter som er avgjørende for kvantitativ forskningsmetode og har blitt gjennomført av alle sekundærdataene vi fremlegger i oppgaven (Bryman, 2015, s. 152). Punkt 2 bidrar til å forklare hvorfor kvantitativ metode ikke er opptatt av hvordan ting er, men heller kunne gi forklaringer på hvorfor (Bryman, 2015 s. 162). Det vil si at kvantitativ metode bidrar til å gi et overblikk over hvorfor ulike fenomener forekommer. Punkt 3 som er avgjørende for kvantitative metode er å kunne generalisere funnene av det representative utvalget av befolkningen. Dette gjøres ved å ikke kun ta et visst utvalg fra ulike grupper i samfunnet, men heller fra ulike grupper slik at man har muligheten til å generalisere funnene (Bryman, 2015, s. 163). Til slutt er det viktig å kunne reproducere funnene for videre forskning (Bryman, 2015, s. 164). Ved at vi henter data fra sekundærkilder, har allerede de ulike institusjonene gjort det mulig for oss å forske videre på ulike samfunns

tematikker ved bruk av deres resultater. Det blir derfor viktig for oss å fastslå dataenes validitet og pålitelighet.

3.3 Validitet og reliabilitet

For å kunne sikre kvaliteten på en kvantitativ oppgave er det viktig å kunne påpeke validiteten og reliabiliteten. Validitet i et forskningsprosjekt viser om målingene man finner er relevante og gyldige for problemstillingen man skal besvare (Bryman, 2015, s. 158). Reliabilitet måles ut fra om målingene er pålitelige og om de er konsistente (Kellstedt & Whitten, 2018, s. 112). Man viser til en pålitelig oppgave om man kan gjenskape resultatene man får. I vår oppgave vil vi presentere validiteten og reliabiliteten på dataen i kapittelet om datamaterialet.

3.4 Verktøy

Vi tok i bruk programmene RStudio og Jamovi for å kunne analysere og trimme datasettene vi lastet ned fra ESS og ISSP. De blir brukt innen kvantitativ forskning og er verktøy for dataanalyser og statistisk modellering (Mehmetoglu & Mittner, 2020, s. 9).

3.5 Datamaterialet

ESS og ISSP

ESS er blant de største europeiske spørreundersøkelsene som blir utført annethvert år, og har blitt gjennomført i europeiske land siden 2001 (Sikt, u.å.). Det er totalt 40 land som deltar i innsamlingen av data, hvor undersøkelsen kartlegger holdninger til politikk, medier, religion, samt samfunnsrelaterte temaer blant befolkningen. I vår oppgave blir datasett fra ESS et godt utgangspunkt for å kunne undersøke data som omhandler befolkningens tillit til myndigheter i Norge. Datarensning ble utført i RStudio for å kartlegge variablene, «*Tillit i Norge*», «*Kjønn*» og «*Alder*». Våre diagrammer fra datasettet ESS tar ikke for seg variabelen “utdanning”. Valget om å ikke inkludere den i ESS blir på bakgrunn at materialet fra de andre sekundærdataene ga oss gode resultater for å kunne svare på oppgavens spørsmål. I starten av prosjektet var vi interessert i å forske på tilliten i Norge over tid gjennom datasettene i ESS. Men siden variasjonen var så liten, konkluderte vi heller med å trimme datasettene til å fremlegge et gjennomsnitt for tillit fra år 2001 til 2020.

ISSP er en internasjonal organisasjon som gjennomfører tverrnasjonale undersøkelser om holdninger og verdier til ulike samfunnstemaer (The International Social Survey Programme, u.å.). Datasettet vi henter informasjon fra er «Role of Government» som ble gjennomført i 2016. Dette datasettet dekker sentrale temaer om holdninger til myndighets ansvar, tillit, politiske interesser, sivile friheter og overvåkning (ISSP Research Group, 2018). Ved hjelp av RStudio rensset vi datasettet slik at vi fikk opp variablene vi ønsket med en avgrensning til kun holdninger og verdier i Norge.

ESS og ISSP er sekundærdata som vi bruker i denne oppgaven. Det betyr at dataen vi presenterer er samlet inn av andre. Vi viser dermed til validitet og reliabilitet i oppgaven ved at vi bruker dataanalyser fra pålitelige kilder. Både ESS og ISSP er gyldige da datasett derfra er utført av godkjente forskningsinstitusjoner og forskere. I tillegg bruker både ESS og ISSP *random probability sampling* til deres undersøkelser. Ved bruk av *random probability sampling* har hele populasjonen en mulighet til å bli valgt ut, noe som minsker bias i funnene (Bryman, 2015, s. 173). Bias viser til skjevheter i resultater som ikke tilsvarer den virkelige verden, og viktig for forskere å være oppmerksom på (Forskningsetikk.no). Dette skaper et representativt utvalg og sikrer validitet i undersøkelsene.

Variabler ESS og ISSP

Vi vil kun gjøre rede for variabler fra ESS og ISSP, fordi dette er variabler vi selv har valgt å ta utgangspunkt i. Datatilsynets variabler har blitt fastslått av dem selv, og vi vil dermed kun drøfte resultatene.

En variabel viser til en egenskap som varierer på tvers av *case* i ulike studier (Bryman, 2015, s. 697).

I innhenting av datasettene av ESS tok vi for oss en avhengig variabel, «*Tillit i Norge*», samt to uavhengige variabler, «*Kjønn*» og «*Alder*». Uavhengige variabler har en påvirkning på den avhengige variabelen (Bryman, 2015, s. 42). Ettersom vår avhengig variabel er tillit, vil vi dermed se på hvordan tilliten blir påvirket av kjønn og alder.

I undersøkelsene blir den uavhengige variabelen for «Kjønn» delt inn i to kategorier: mann og kvinne. Dette er fordi variabelen kjønn er et nominalnivå som tilsier at verdiene er enten like eller forskjellige og et dikotom fordi det kun finnes to verdier av variabelen (Bryman, 2015, s. 335). I andre undersøkelser kan det tas i bruk flere kategorier som tilsier kjønn, men i disse undersøkelsene blir det kun brukt to kategorier, (1) mann og (2) kvinne. Vi vil derfor basere avgrensingen av kjønn på variablene i undersøkelsene og fremstille resultatene gjennom å referere til kategoriene som mann og kvinne.

Variabelen «Alder» er delt inn i ordinalnivå (Bryman, 2015, s. 335). Det vil si at alder kan rangeres og følger en bestemt rekkefølge for måling. Vi hadde en forestilling om å kunne få et diagram som viste tilliten basert på kjønn og alder. Da vi lastet ned datasettene fra ESS ble funnene for alder delt på hvert år. Vi ville derfor avgrense alder til alderskategorier for å få bedre oversikt og fikk fordelt alder inn i kategorier som: (15 – 29), (30 – 39), (40 – 49), (50 +). Valg av de ulike aldrene i alderskategoriene ble valgt ut ifra alderskategoriene i de to andre undersøkelses-rapportene fra Datatilsynet. Dette ble gjort med hensikt om å gjøre tabellene for tillit basert på alder mer oversiktlig og enklere å tolke.

I datasettet fra ISSP tar vi for oss en avhengig nominal variabel “*Government right: video surveillance*” og fem uavhengige variabler. Siden vi allerede hadde avgrenset det til kun holdninger i Norge, var det bare for oss å analysere variablene vi ønsket å undersøke. De uavhengige variablene er V50 (*most civil servants can be trusted*), kjønn (*SEX*), alder (*AGE*), arbeidsforhold (*EMPREL*) og utdanning (*DEGREE*). Kjønn, alder, arbeidsforhold og utdanning er ordinale variabler og V50 er nominal. I likhet med undersøkelsen fra ESS ble også kjønn i denne undersøkelsen delt inn i mann og kvinne.

Undersøkelses-rapporter fra Datatilsynet

Datatilsynet er et ombud som sikrer kontroll over regler for personvern. De bidrar til at enkeltindivider ikke opplever krenkelse når det kommer til opplysninger (Datatilsynet, u.å.).

“*Setter vår lit til storebror ... og alle småbrødre med?*” fra 2005 og

Personvernundersøkelsen fra 2013/2014 har på oppdrag fra Datatilsynet blitt utført av TØI og Opinion Perduco.

Rapporten fra 2005 avdekker hvordan befolkningen forholder seg til ulike situasjoner og handlinger som omhandler personvern. I alt ble det intervjuet 1 000 personer blant befolkningen, alle over 15 år (Ravlum, 2005m s. 1). I vårt tilfelle gir rapporten gode indikasjoner til holdninger rettet mot kameraovervåkning. Det blir også fremlagt tillit i forbindelse med personvernopplysninger i både offentlige og private virksomheter.

I Personvernundersøkelsen fra 2013/2014 ble det gjennomført 1 501 intervjuer, hvor målet var å finne ut hvilke syn folk hadde til spørsmål som gjaldt personvern og erfaringer fra ulike situasjoner (Opinion Perduco, 2013/2014, s. 5). Vår interesse i undersøkelses-rapporten er å fastlegge respondentenes holdninger og erfaringer om tilliten til norske myndigheter og kameraovervåkning.

Undersøkelses-rapportene er to representative undersøkelser som benytter seg av landsrepresentative telefonundersøkelser (Opinion Perduco, 2013/2014, s. 5). Dette gjør at funnene i rapportene kan generalisere funnene og sikre kvaliteten. Dataene fra rapportene blir analysert for å presisere tillit til ulike myndighetsorganer i Norge og individets holdninger til kameraovervåkning basert på kjønn og alder. Rapportene inneholder informasjon om diverse temaer og vi fant det dermed nødvendig å selektere det vi fant nyttig til å besvare problemstillingen.

Kapittel 4. Analyse

I dette kapitlet vil vi presentere resultater fra de ulike analysene. Første del vil vi fremlegge diagrammene fra ESS rundene som viser hvor stor tillit den norske befolkningen har til ulike myndighetsorganer. Deretter vil vi fremlegge de viktigste resultatene for vår oppgave hentet fra undersøkelses-rapportene fra Datatilsynet. Kapitlets siste del vil omhandle en lineær regresjonsanalyse av datasettet fra ISSP hvor vi fastslår om forholdet mellom variablene tillit, kjønn, alder, utdanning, arbeidsledighet og kameraovervåking er statistisk signifikant. Målet med dette er å vise variasjoner i tillit og aksept for kameraovervåking gjennom ulike diagrammer.

4.1 Resultater fra ESS

Ved fremstillingen av resultatene var ønsket å få et stolpediagram som dekket tilliten delt på kjønn og alder, men basert på for mange stolper konkluderte vi med at det ble uoversiktlig å presentere funnene slik. Resultatet ble derfor å fordele tilliten på to stolpediagrammer.

Diagram 1. Tillit til norske myndigheter basert på kjønn.

Diagram 2. Tillit til norske myndigheter basert på alder.

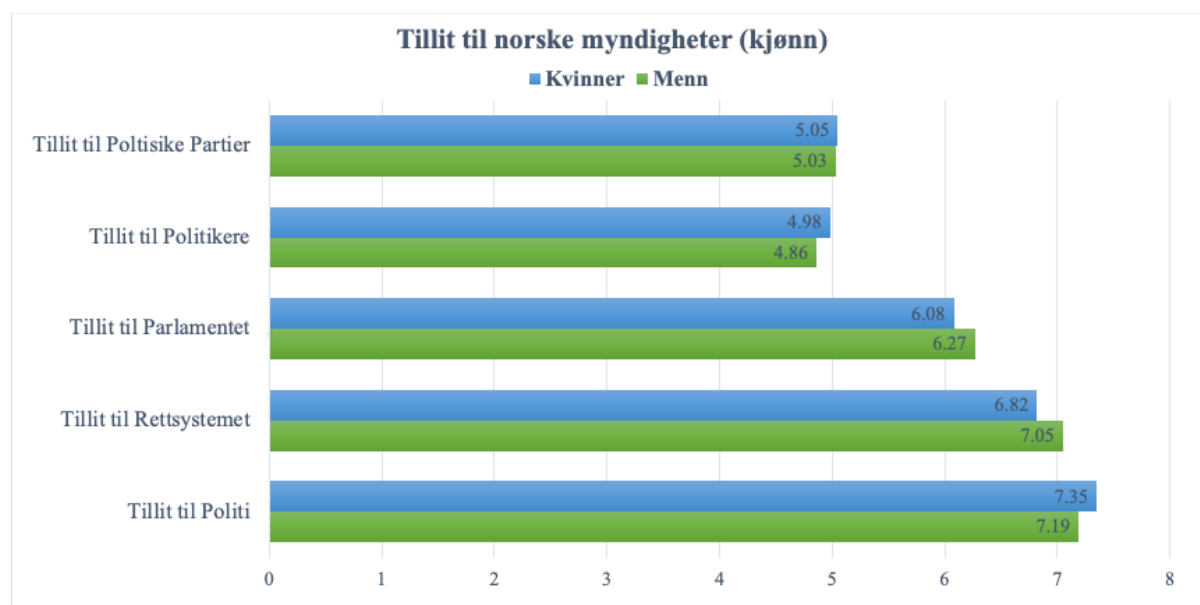

Diagram 1. Tillit til norske myndigheter (kjønn)

Diagram 1. viser at kvinner har en høyere grad av tillit enn menn når det kommer til politiske partier (5.05), politikere (4.98) og politiet (7.35). Menn har derimot større grad av tillit når det kommer til parlamentet (6.27) og rettssystemet (7.05). Likevel viser diagrammet at det generelt er jevn tillit blant begge kjønnene i den norske befolkning og tillit til myndighetene er høy.

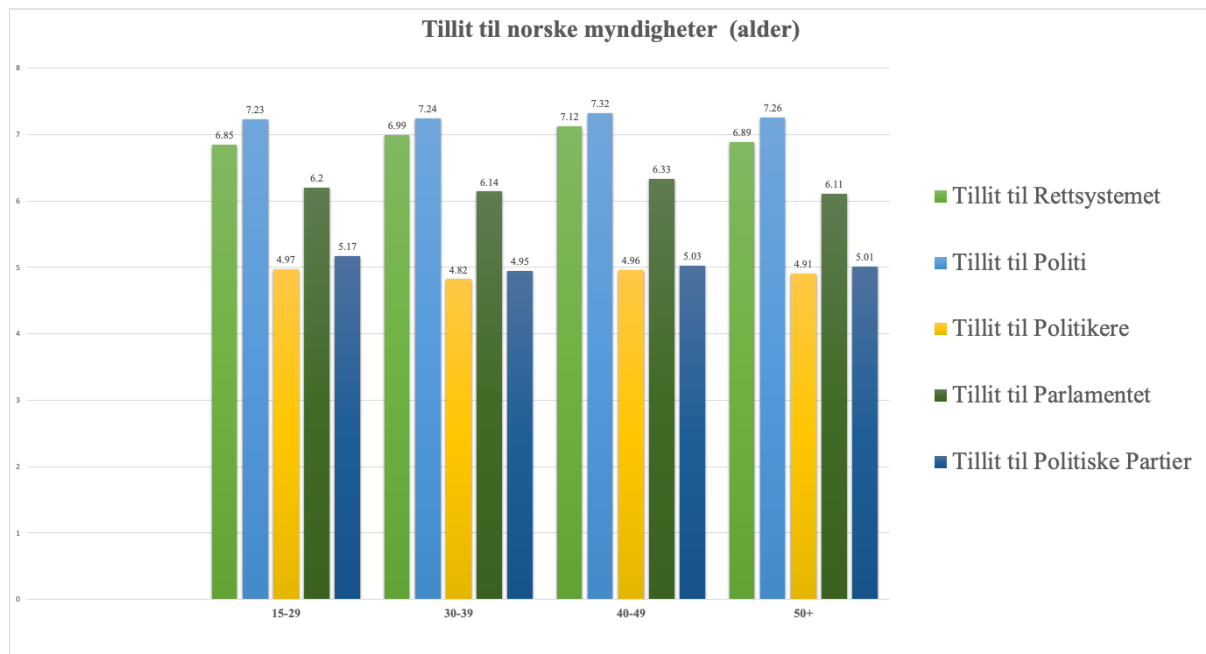

Diagram 2. Tillit til norske myndigheter (alder)

Diagram 2. viser at tilliten til politiet (*lyseblå*) er stabil utover alle alderskategoriene, med små endringer hvor den stiger i alderen 40-49 og synker igjen for de som er 50+. De største forskjellene finner man på tillit til Parlamentet (*mørkegrønn*). Her øker tilliten i alderen 15-29 til man er i alderen 40-49. Resultatene viser at tilliten er stabil og høy når det kommer til de ulike alderskategoriene.

4.2 «Setter vår lit til Storebror ... og alle småbrødre med?»

Utsagn om kameraovervåking	Grad av enighet				Sum	N
	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig		
Føler meg stort sett trygg	4	3	14	79	100	991
Lovlydige har ingen grunn til å bekymre seg for kameraovervåking	5	8	19	67	99	993
Det er greit med kameraovervåking på offentlige steder	4	5	20	71	100	993
Der det er kameraovervåking, føler jeg meg tryggere	11	11	32	47	101	952
Liker ikke at stadig flere steder blir kameraovervåket	33	26	22	19	100	962
Kameraovervåking bidrar bare til å flytte vold og hærverk	23	28	35	15	101	932

TØI rapport 789/2005

Tabell 1. "Grad av enighet i ulike utsagn om kameraovervåking. Prosent"

I Tabell 1 viser det at folk føler seg trygge når de ferdes ute med et klart flertall på 79% for "Helt enig" i dette utsagnet. Respondentene er også i stor grad enig med at det er greit med kameraovervåking på offentlige steder, hvor hele 71% svarer "Helt enig". På spørsmålet om respondentene føler seg tryggere med kameraovervåkingen viser tabellen hvordan en større andel er "Delvis enig" og "Helt enig". Videre viser tabellen hvordan et lite flertall er "Helt uenig" eller "Delvis uenig", med utsagnet "Liker ikke at stadig flere steder blir kameraovervåket".

Utsagnet "Den som ikke har noe å skjule, har ingenting å frykte" tas opp i rapporten hvor respondentene i flertall (67%) svarer at den som er lovlydige ikke har noe å frykte når det kommer til kameraovervåking. Her finner man også at det er flere kvinner som mener dette enn menn, noe som kommer frem i undersøkelses-rapporten. Tallene i Tabell 1 fremstiller en mer positiv holdning til diverse utsagn om kameraovervåking blant respondentene. Likevel har flere respondenter sagt seg "Delvis enig" (35%) om at kameraovervåking flytter bare vold og hærverk.

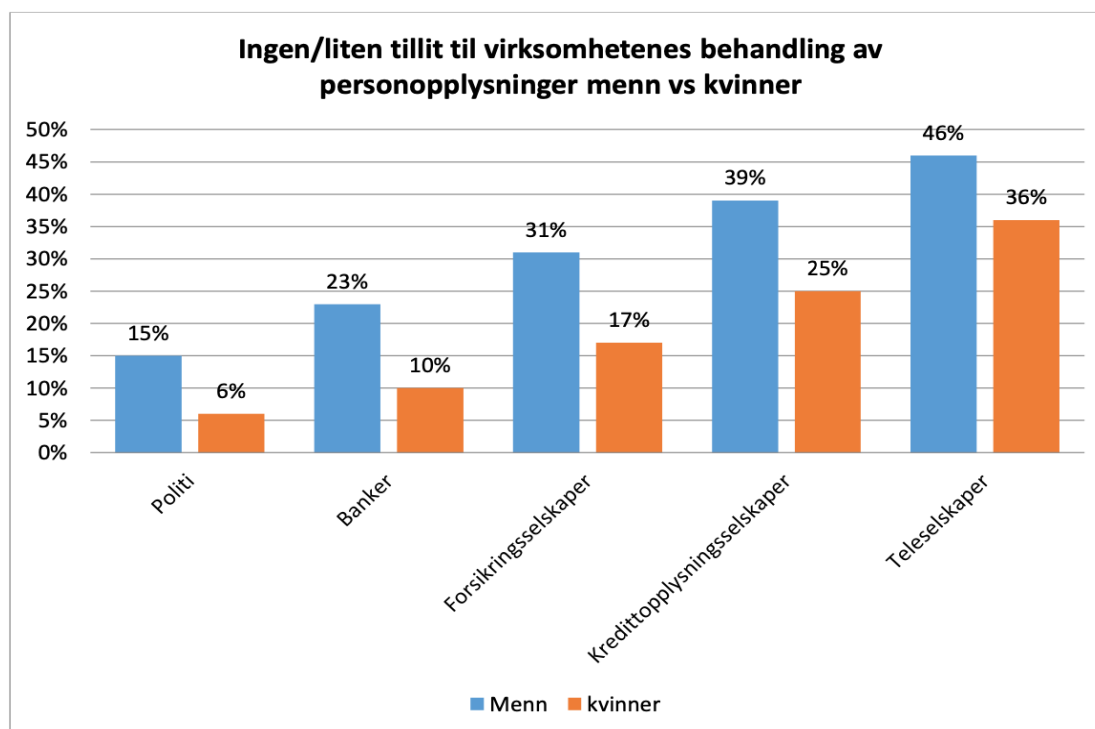
Steder for kameraovervåking	Holdning til kameraovervåking			N
	Negativt	Positivt	Sum	
Inne på bussen eller toget	20	81	101	951
I drosjer	22	78	100	966
I bank- og postlokaler	3	97	100	992
På barer og restauranter	60	40	100	949
Ved vaskene på offentlige toaletter	60	41	100	959
I butikker	15	85	100	956
På egen arbeidsplass eller lærested	67	33	100	934

TØI rapport 789/2005

Tabell 2. "Andelen som mener det er positivt eller negativt med kameraovervåking på angitte steder. Prosent"

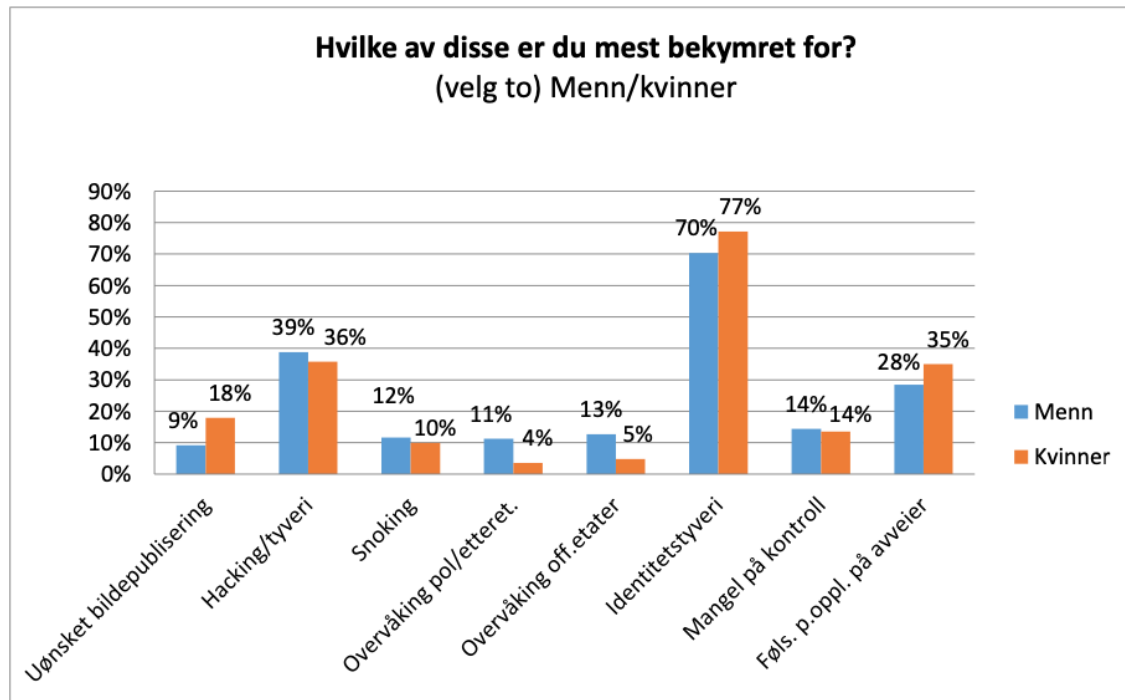
Tabell 2 viser til et større medhold for kameraovervåking blant respondentene. Skepsisen finnes på steder som "På egen arbeidsplass eller lærested" med 67%, "På barer og restauranter" og "Ved vaskene på offentlige toaletter" med 60%. Av respondentene som svarer de er positive for kameraovervåking på disse stedene er aldersgruppen over 60 år. (Ravlum, 2005, s. 23). Det fremlegges også i rapporten at kvinner er mer positive til å ha kamera på offentlige toaletter (barer) og i butikker enn menn (Ravlum, 2005, s. 23).

4.3 Personvernundersøkelsen

Tabell 3. "Ingen/liten tillit til virksomhetenes behandling av personopplysninger menn vs. kvinner".

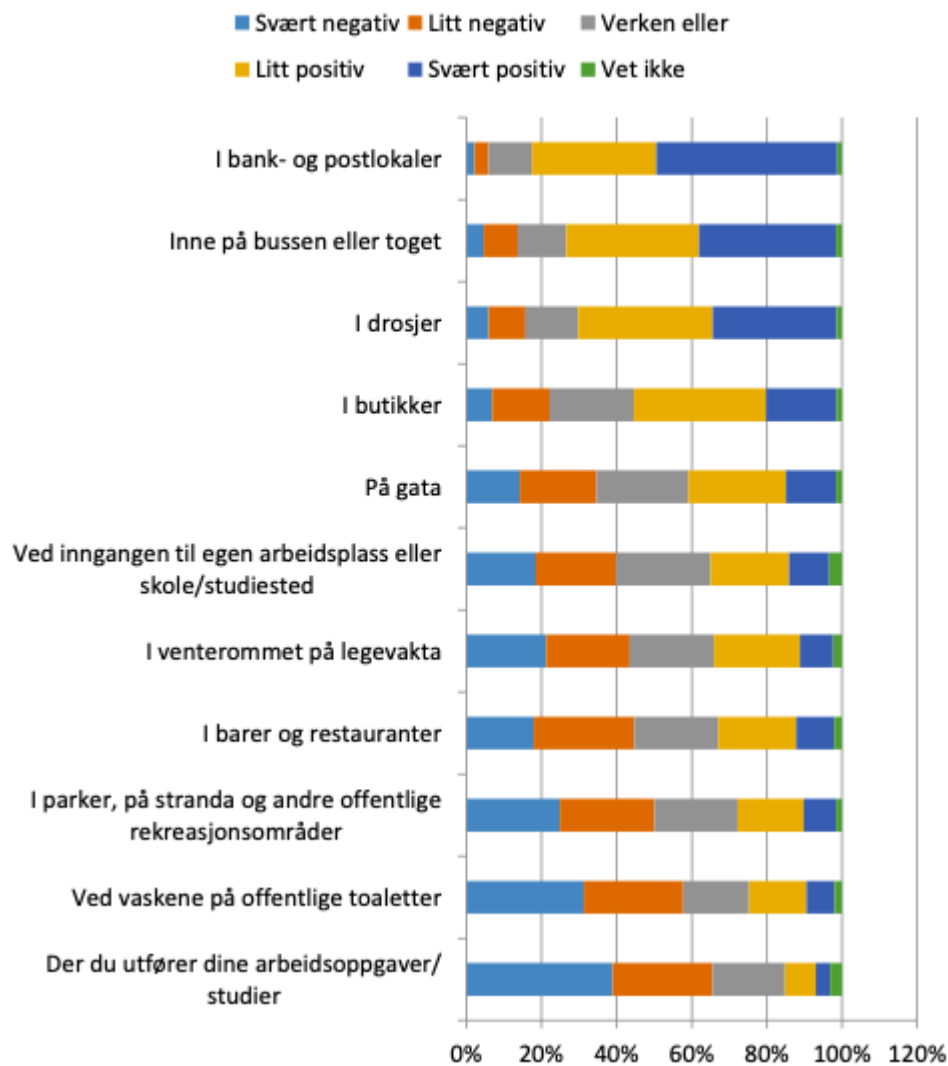
Tilliten til offentlige virksomheter er generelt høy gjennom hele befolkningen, men med noen unntak. Kvinner viser en høyere grad av tillit enn menn. *Tabell 3* viser at dobbelt så mange menn enn kvinner har liten eller ingen tillit til politiet. Andre bakgrunnsvariabler som alder og utdanningen påvirker i liten grad tilliten (Opinion Perduco, 2013/2014, s. 11).

Tabell 4: ”Hvilke av disse er du mest bekymret for?”

Til utsagnet «Hvilke av disse er du mest bekymret for?», viser menn mindre tillit enn kvinner til overvåkning fra politi/etterretning og overvåkning av offentlige organer. For overvåkning fra politi/etterretning skårer menn 4% og kvinner 11%, og for overvåkning av offentlige organer skårer menn 5% og kvinner 13%. Så selv om tilliten til myndighetene generelt er høy viser det likevel at menn har lavere tillit enn kvinner.

Hvor positiv eller negativ er du til kameraovervåking på følgende steder:

Tabell 5. "Hvor positiv eller negativ er du til kameraovervåking på følgende steder:".

Resultatene fra undersøkelsen påpeker at holdninger til kameraovervåking endrer seg fra positiv til negativ avhengig av hvor kameraovervåkingen tar plass. Vi kan dermed se på tallene fra Tabell 5 at en større andel av befolkningen er mer negativ til kameraovervåking på steder som arbeidsplassen/studieplasser og offentlige toaletter, enn på kollektivtransport og i banker - og postlokaler. For kameraovervåking på arbeidsplassen/studieplassen svarer respondentene at hele 66% av dem er enten "Svært negativ" eller "Litt negativ" hvor kun 12% er "Svært positiv" eller "Litt positiv".

For kameraovervåkning på gata svarer 34 % av respondentene at de er “*Svært negativ*” eller “*Litt negativ*”, hvor 39% av dem svarer at de er “*Svært positiv*” eller “*Litt positiv*”. I Tabell 5 viser det til at andelen som svarer “*Verken eller*” er gjennomgående høyt. Det handler om at folk sannsynligvis ikke har tilstrekkelig kunnskap til hvordan tjenestene og teknologien fungerer og at dette påvirker aksepten for kameraovervåkning ved at de ikke vil ta stilling til dette.

4.4 Resultater fra ISSP

Linear Regression

Model Fit Measures

Model	R	Adjusted R ²
1	0.103	0.00598

Model Coefficients - v38

Predictor	Estimate	SE	t	p	Stand. Estimate
<i>Intercept</i> ^a	2.04546	0.1819	11.24	<.00	
		0	5	1	
v50	0.05487	0.0309	1.774	0.076	0.0548
		2			
SEX:					
Female – Male	-0.03085	0.0578	-0.533	0.594	-0.0327
		9			
AGE	-0.00262	0.0018	-1.396	0.163	-0.0434
		8			
EMPREL	-0.02928	0.0521	-0.562	0.574	-0.0174
		2			
DEGREE	0.04517	0.0202	2.235	0.026	0.0690
		1			

^a Represents reference level

Tabell 6. Government right: Video Surveillance

Ved bruk av lineær regresjon ønsker vi å anslå om det finnes en statistisk signifikans mellom kameraovervåkning av myndighetene, tillit og andre sosiale faktorer som kjønn, alder, utdanning og arbeidsforhold. I tabellen er den avhengige variabelen v38 *Government right: Video Surveillance*, som viser til kameraovervåkning av myndighetene på offentlige steder. Når vi skal analysere *Tabell 6*, starter vi med p - verdien og koeffisientene (*Estimates*). Resultatene vi finner i *Estimates* kolonnen viser oss om det finnes en sammenheng med vår avhengig variabel og de uavhengige variablene.

For å kunne forstå forholdet til variablene må vi analysere p-verdien til hver av de uavhengige variablene. P-verdien finner vi i *p* kolonnen og sier noe om sannsynligheten for at forholdet mellom variablene er statistisk signifikant. Det er viktig å påpeke at p-verdien ikke forteller om forholdet er kausalt, men heller viser det til en sannsynlighet for at det eksisterer et forhold (Kjellstedt & Whitten, 2018, s. 164). Nullhypotesen er en teoretisk antagelse som viser til om forholdet mellom variablene man ønsker å analysere ikke stemmer (Kjellstedt og Whitten, 2018, s. 166). Det blir derfor en hypotese av det motsatte vi ønsker å forske på. For at man skal avskrive nullhypotesen må forholdet være statistisk signifikant med en p-verdi på 0.05 eller lavere.

V50 *Most civil servants can be trusted* viser til en p - verdi på 0.076, som forteller oss at det ikke finnes et statistisk signifikant forhold mellom tillit og kameraovervåkning. P - verdien på kjønn (*SEX*), alder (*AGE*), og arbeidsforhold (*EMPREL*) overstiger også p - verdien på 0.05. Vi kan dermed ikke påpeke et signifikant forhold, ei heller forkaste nullhypotesen til fordel for en annen hypotese for disse variablene.

Utdanning (*DEGREE*) derimot viser en p-verdi på 0.026, noe som er lavere enn 0.05. Vi kan dermed forkaste nullhypotesen og vise til en sannsynlighet for at ulike utdanningsnivåer påvirker forholdet til kameraovervåkning. Regresjonskoeffisienten på utdanning er på 0.04517, noe som er en positiv verdi. Utdanningsnivået er målt på en skala fra 1-9, hvor økningen viser høyere utdanning. Dette gir oss en indikasjon på at jo høyere utdanningsnivå individet har, jo lavere blir aksepten for kameraovervåkning.

Kapittel 5. Drøfting

Vi skal i denne delen av oppgaven drøfte resultatene av datamaterialet og bruke teori for å tolke dem. Dette skal bidra til å belyse besvarelsen av problemstillingen. Det er viktig å presisere at teori og datamateriale ikke gjør det mulig for oss å konkludere med endelig svar på problemstillingen. Hovedfunnene fra datamaterialene vil sammen med teori bidra til å gi mulige svar på sosiale faktorer som påvirker forholdet mellom høy tillit til myndigheter, og aksept for kameraovervåkning. Vi vil bruke drøftingen til å besvare forskningsspørsmålene for å komme med en konklusjon på problemstillingen.

5.1 Forskningsspørsmål 1

Finnes det en sammenheng mellom høy tillit til norske myndigheter og aksept for økt kameraovervåkning? Vi presenterer tidlig i oppgaven at Norge kjennetegnes som tillitssamfunn, ved at individer har høy tillit til både medborgere og myndigheter. Ved analyse av hovedfunnene av datasettet fra ESS kan vi fastslå at tilliten til myndighetene er gjennomgående høy og har vært stabil i mange år. Tillit til rettssystemet og politi er de som skårer høyest på målingen av tillit både kvinner og menn, og i alle aldersgrupper av befolkningen.

Risikopersepsjon

Det konstruktivistiske kunnskapssynet i samfunnssikkerhetsfagene legger vekt på individets subjektive følelse i møte med risikoer i samfunnet (Engen, et al., 2021 s. 14). Gjennom målinger av den høye tilliten til norske myndigheter fra ESS kan vi gjennom et teoretisk grunnlag drøfte hvor stor påvirkning risikopersepsjon har på forholdet. Verdier, kunnskap og tillit er individuelle faktorer som påvirker risikopersepsjon og kan ha innvirkning på hvordan vi reagerer på kameraovervåkning. Siden vi har en gjennomgående høy tillit til myndighetene i Norge vil dette bli en sentral del av våre verdier og sikkerhet for at vår trygghet blir ivaretatt. Vurderingen av kameraovervåkning som høy risiko kan bli lavere hvis vi føler oss trygge på at myndighetene ivaretar våre verdier og sikkerhet med økt kameraovervåkning. Den teknologiske utviklingen har vist at individer har mindre kontroll over de teknologiske midlene vi tar i bruk og omgås i hverdagen. Individer velger som oftest å følge samfunnsutviklingen for å gjøre det lettere for oss, enn å opparbeide kunnskap om hvilke konsekvenser teknologien

kommer med. Mangel på eventuell kunnskap om konsekvensene av kameraovervåkning kan kompenseres med at den norske befolkningen har høy tillit til myndighetene.

Tabell 1 viser at 71% av respondentene fra 2005 i stor grad er enig i at det er greit med kameraovervåkning på offentlige steder og at de føler seg tryggere på disse stedene. Så selv om datatilsynet viser at kameraovervåkning med lyd kan være inngripende i privatlivet og oftest ulovlig, føler den norske befolkningen seg mer trygg med kamera enn uten. Vår tolkning av respondentenes synspunkter er at kameraovervåkning gir trygghetsfølelse, og at kamera kan forebygge ran og vold på offentlige steder. Ytterligere viser *tabell 1* at respondentene er usikre og ikke kan svare med sikkerhet på om kameraovervåkning er forebyggende eller om det bidrar til å flytte volden. Dette kan sammenlignes med svarene fra *tabell 5* hvor respondentene viser at de verken heller mot å være positive eller negative for kameraovervåkning på gata. Etter tolkningen av disse dataene vil vi anta at det er individuelle interesser som påvirker forholdet. Hvis respondentene hadde klare fakta om at kameraovervåkning faktisk forhindrer vold og kriminalitet, vil dette kanskje preget svarene og vi kan anta at de hadde hatt en mer positiv holdning til overvåkning. Funn viser at kriminaliteten ikke går ned ved å sette opp overvåkingskameraer på offentlige steder. Vi kan dermed anta at volden fortsatt kan forekomme på områder det ikke er overvåkning (Haagensen, 2014, s. 286). Det er dette vi finner interessant når vi undersøker forholdet mellom tillit og aksept for kameraovervåkning. Respondentenes trygghet for egen sikkerhet er det som legges til grunn for aksepten i besvarelsene i *tabell 1*. Likevel viser de en usikkerhet om det faktisk er forebyggende med å sette opp kamera.

Individets trygghetsfølelse kan forklares gjennom affect heuristikken. For at individet skal føle seg trygg, stoler de på at myndighetene er til stede og ikke misbruker makten sin. Ved hjelp av teori om kognitive heuristikker kan vi tolke når respondentene forbinder kameraovervåkning med kriminalbekjempelse og har høy tillit, vil assosiasjoner om overvåkning forbindes med positivitet og trygghet.

Hadde vi derimot lagt fram eksempler på at myndighetene misbrakte overvåkningsmaterialet, kunne dette ha endret tilliten og skapt negative assosiasjoner. Det er lettere å ødelegge tillit enn

å få tillit, og når man først har ødelagt tilliten er det vanskelig å bygge den opp igjen (Slovic, 2000, s. 320). Så lite tillit og negative assosiasjonene ville hatt innvirkning på befolkningens aksept for kameraovervåkning fra myndighetene.

“Den som ikke har noe å skjule, har ingenting å frykte”

Påstanden *“Den som ikke har noe å skjule, har ingenting å frykte”* blir brukt i oppgaven for å drøfte om dette er en påstand myndighetene bruker for å uskadeliggjøre kameraovervåkning på offentlige steder. *Tabell 4* stiller spørsmålet *“Hvilke av disse er du mest bekymret for?”* og vil bli drøftet mer til forskningsspørsmål 2. Vi finner det interessant å presisere hvordan utsagnet ble fremstilt i undersøkelsen fra 2013/2014. Ved spørsmål om Politi-/etterretningsovervåkning ble utsagnet fra *Tabell 4* formulert som følger: *“At myndigheter som politi og etterretning samler inn og kontrollerer opplysninger om deg, selv om du ikke har gjort noe galt”* (Opinion Perduco, 2013/2014, s. 12). I utsagnet ser vi det interessant å se på *“(…) selv om du ikke har gjort noe galt”* i sammenheng med påstanden. Dette gir oss en indikasjon på hvordan myndighetene disiplinerer borgerne ved å vise til god eller dårlig adferd når man snakker om overvåkning. Ved å ta i bruk uttrykk som *“skjule”*, *“frykte”*, og *“ikke gjort noe galt”*, klarer aktører som tar i bruk overvåkning å kontrollere utsagn om kameraovervåkning. De gir da uttrykk for at kameraovervåkning ikke vil påvirke lovlidige individer, men er kun ment for å ta de som utgjør en fare for samfunnet. Vi kan dermed se disse utsagnene om myndighetens kontroll i forhold til teorien Governmentality.

Governmentality blir brukt til å forklare hvordan styringsmaktene i et land leder folk inn til ønsket adferd. Dette gjøres ved at de legger gradvis inngrep i borgerens hverdag og dermed styrer dem inn i ønsket adferd. Mye av bakgrunnen for å sette opp kamera er for kriminalbekjempelse og for å gjøre offentlige steder trygge mot kriminelle handlinger. Ved å ta i bruk påstanden med at de som er lovlidige ikke har noe frykte, guider myndighetene borgerne sine til å akseptere kameraovervåkning for å sikre samfunnet. Er man i tvil eller føler ubehag ved synet av kamera kan individet ta i bruk tilgjengelighetsheuristikken til å forstå frykten for kameraovervåkning. Det vil si at hvis individet har lagret i minnet utsagnet om hvem myndighetene mener bør frykte kamera, vil individer forsvare grunnen til overvåkning og overbevise seg selv om at man ikke har gjort noe galt. Hensikten med nettopp å fremstille

denne påvirkningskraften myndigheten har på borgerne sine, er at de ikke kunne øke bruken av kameraovervåkning hvis det ikke eksisterte noe tillit mellom aktørene. Individet kan ikke rettfærdiggjøre kameraovervåkning om de ikke hadde tillit til maktene som sikrer kontroll over overvåkningsmaterialene. Når det er sagt, er det viktig å ikke basere all aksept på blind tillit til myndighetene.

Refleksiv modernitet

Ulrich Beck bruker begrepet refleksiv modernitet til å fremme hvor viktig det er at individet blir refleksivt i møtet med teknologier som anvendes i det moderne samfunnet i dag (Engen, et al., 2021, s. 134). I teoridelen av oppgaven stilte vi spørsmålet om den norske befolkningen klarer å forstå konseptet med kameraovervåkning godt nok til å gi en refleksiv vurdering om konsekvenser med det å bli overvåket.

Ved å analysere holdningene til respondentene i *tabell 2* og *tabell 5* kan vi legge til tvil om befolkningen kun velger å stole på myndighetene i stedet for å skaffe seg nok kunnskap til å foreta seg konsekvensvurdering av kameraovervåkning. Respondentene oppfattes generelt like positive og negative til kameraovervåkning, men at det kommer mer an på stedene som overvåkes. Når tilliten i Norge er så høy, kan faren for blind tillit forekomme og individer velger da å godta ulike typer risikoer uten å ha kjennskap til konsekvensene. I så fall kan vi se klare sammenheng fra *tabell 2* og *tabell 5* at følelsen for å bli overvåket på arbeidsplass og lærested/studiested ikke har endret seg i tidsperioden 2005 til 2013/2014. I begge tabellene viser respondentene en klar negativ holdning til å ha kameraovervåkning på disse to plassene. Gjennom teori kan vi tolke dette resultatet ut ifra at den norske befolkningen er refleksive i vurdering av å bli overvåket på steder de oppholder seg store deler av dagen. De har vurdert grunnlag på kunnskapen om sikkerheten, trygghetsfølelsen og behovet for å bli overvåket på disse stedene og deretter viser at de ikke trives med dette. Ved å opparbeide seg mer kunnskap kan respondentene drøfte videre om arbeids- eller skoleinstitusjoner har grunnlag for overvåkning på slike steder eller om de begrenser deres rett til privatliv.

Funn fra ISSP

Vi har lagt fram sekundær data og teori som kan bidra til å kunne gi mulige sosiale faktorer som forklarer sammenhengen mellom høy tillit til myndigheter og aksept for kameraovervåkning. I lys av den lineære regresjonsanalysen vi gjennomførte av datasettet fra ISSP, kan vi fastslå at det ikke finnes et signifikant forhold mellom v50 (*Most civil servants can be trusted*) variabelen og v38 (*Government right: Video Surveillance*). Dette ble konstatert ved at p-verdien var på 0.074. Dette overskrider 0.05 verdien som kontrollerer om det eksisterer et forhold mellom variablene. Til oppgavens forskningsspørsmål og problemstilling gir dette oss en indikasjon på at tillit til myndigheter ikke har en effekt på om befolkningen velger å akseptere kameraovervåkning. Men det er viktig å sette tvil og drøfte om funn fra dette datasettet kan forkaste sekundærdata fra datatilsynet og teorigrunnet i oppgaven. Vi har bekreftet at datamaterialet fra ISSP er pålitelig og har validitet nok til å være en solid kilde på å forske på dette fenomenet. Det vi kan sette tvil på er om det er fremlagt nok variabler til å fastslå at det ikke finnes et forhold. Datatilsynets tabeller baseres på gjennomgående spørsmål og oppfølging av respondentenes holdninger mot kameraovervåkning og tillit de har til ulike myndighetsorganer i Norge. Datasettet vi har fra ISSP er trimmet og hadde kun et relevant spørsmål for myndigheters video overvåkning og tillit mot statstjenestemenn. Hvis undersøkelsene gjort av ISSP hadde fremlagt flere spørsmål slik at det fantes flere relevante variabler, kunne vi ha konkludert mer på oppgaven basert på disse funnene. Vi synes derimot at datasettet fra ISSP kan sette tvil på forholdet og at fenomenet med tillit og kameraovervåkning bør forskes mer på.

5.2 Forskningsspørsmål 2

Finnes det en variasjon i tillit og aksept for kameraovervåkning basert på alder, kjønn og utdanning?

Alder

I undersøkelsene har vi valgt å ta for oss sosiale faktorer som alder, kjønn og utdanning. Vi starter dermed i denne diskusjonsdelen å ta for oss den sosiale faktoren alder. Som vi kunne se i *diagram 2*, viser resultatene at tilliten er stabil, men at den også varierer i små mengder når det gjelder alder på respondentene. Det fremlegges også i den ene undersøkelsen fra 2005 om

holdning til kameraovervåkning i *tabell 2*. Resultatene viser at området og alder har en sammenheng når det kommer til holdninger til kameraovervåkning. I undersøkelsen fra 2013/2014 kommer det frem at aldersgruppen 60 år + er mer positive til kameraovervåkning i det offentlige rom enn de yngre aldersgruppene. For å tolke og prøve å gi en forklaring på variasjonen mellom aldersgrupper og kameraovervåkning som kommer frem, bruker vi dermed risikopersepsjon og affect heuristikken. Affect heuristikken forklarer de positive og negative følelsene individene har til hendelser som oppstår der og da. I og med at kameraovervåkning kan skape en trygghetsfølelse for individer, kan det være med på å forklare hvorfor noen er mer positive til kameraovervåkning i det offentlige rom. Hvorfor dette er den eldre aldersgruppen 60 år +, kan også forklares ved at de opplever en trygghet og en følelse av å bli tatt vare på, ved å ha kameraer på offentlige steder.

Kjønn

Videre tar vi for oss den andre sosiale faktoren kjønn. I likhet med alder, viser kjønn også en sammenheng i undersøkelsene fra ESS og Datatilsynet. I *diagram 1*, ser man forskjeller på menn og kvinner når det kommer til tillit til norske myndigheter. Diagrammet viser hvordan kvinner har mer tillit til politiet enn menn, og hvordan menn har mer tillit til rettssystemet. I undersøkelsen fra Datatilsynet 2013/2014 *tabell 3 (ingen/liten tillit til virksomhetenes behandling av personopplysninger menn vs. kvinner)* viser tallene hvordan kvinner har en generell høyere tillit enn menn. Det kan videre diskuteres om den høyere tilliten kvinner har er en faktor når det kommer til kameraovervåking. Om det er en høyere tillit til politiet blant kvinner vil dette også påvirke hvor akseptabelt det er for dem og bli kameraovervåket. Menn derimot som har en lavere tillit til politiet vil kanskje da oppleve at aksepten for kameraovervåkning vil redusere.

Vi kan ta i bruk teorien om sosiale grupper fra risikopersepsjon for å forklare variasjonene mellom for både alder og kjønn. Teorien viser hvordan en risiko som en gruppe finner akseptabel, kan være uakseptabel i en annen gruppe. Dermed vil man kunne forklare hvordan aldersgruppene har ulik holdning til kameraovervåkning som forklares under *tabell 2*. Kameraovervåkning vil da fremstå som en risiko som er akseptabel i diverse offentlige rom av respondentene i alderskategorien 60 år + enn yngre. Aksepten for kameraovervåkning vil da

forekomme fordi man har verdier man vil beskytte eller man føler en trygghetsfølelse av å ha kamera i det offentlige.

Utdanning

I tillegg til at vi valgte å bruke teorien om sosiale faktorer til å forklare kjønn og alder, kan man også bruke teorien for å forklare utdanning. Etter som sosiale faktorer handler om grupper, velger vi i denne oppgaven å presentere det som forskjellige utdanningsnivåer. De forskjellige utdanningsnivåene vil variere i om noen vil akseptere risiko eller om det er uakseptabelt. I denne sammenheng vil vi knytte det opp mot aksepten til kameraovervåkning. Vi har resultater fra undersøkelsen fra ISSP, hvor det kommer frem at det er statistisk signifikans mellom utdanningsnivå og myndigheters rett til overvåkning. I tillegg nevnes det i undersøkelsen 2013/2014 om at utdanning påvirker i liten grad tilliten. Dermed ved bruk av sosiale faktorer fra risikopersepsjon kan vi forklare hvordan høyere utdanningsnivå er med på å gjøre individer mindre akseptabel overfor kameraovervåkning. En annen forklaring kan være med bruk av individuelle faktorer fra risikopersepsjon, og da kunnskap. Kunnskap kan bidra til å gjøre individer mer refleksive og dermed være med på å skape en skepsis til risikoer. Etter som man har mer kunnskap vil individene da mulig bli mer kritiske overfor kameraovervåkning og dette kan påvirke aksepten. I tillegg viser tallene fra ISSP *tabell 6* hvordan utdanningsnivå er statistisk signifikant med myndigheters rett til kameraovervåkning. Tallene forteller oss at jo høyere utdanningsnivå en har, jo mindre aksept er det for kameraovervåkning.

I analysen av datasettet fra ISSP hvor vi tar for oss kjønn, alder og utdanning fikk vi andre svar på sammenhengen. Tall fra *tabell 6* viser hvordan det ikke er noe statistisk signifikant forhold mellom kameraovervåkning av myndighetene og faktorene kjønn og alder. Utdanning derimot viste seg å være statistisk signifikant og noe vi også tolket ut ifra undersøkelsene fra datatilsynet. Resultatene vi har fra undersøkelsen fra ISSP gir resultater nok til å ikke kunne fastslå et konkret svar, men gir oss heller mulighet til å sette tvil ved funnene vi har. Dermed blir forholdet vi har funnet mellom alder og kjønn i de andre undersøkelsene motstridende til den siste undersøkelsen vi har fra ISSP. Vi kan dermed ikke konkludere forskningsspørsmål 2, men kan heller sette tvil på resultatene. Dette fordi vi har resultater fra ESS og Datatilsynet som tilsynelatende viser oss en sammenheng, men den siste motstrider disse funnene.

Kapittel 5. Konklusjon

Oppgavens formål var å svare på følgende problemstilling: *Hvilken betydning har tillit til myndighetene for innbyggere i Norge sin holdning til kameraovervåking og varierer dette mellom ulike grupper i befolkningen?* Oppgavens problemstilling vil i dette kapittelet bli besvart ved å trekke inn vesentlighet funn fra de to forskningsspørsmålene.

Oppgavens innledning legger til grunn hvor høy tillit den norske befolkningen har til myndigheter og andre medborgere. Vi syntes det var interessant å se på hvilken betydning tillit til norske myndigheter har til individets aksept for kameraovervåking. Dette blir fremlagt ved å presentere to diagrammer av datasettet fra ESS som viser tillit til myndigheter basert på ønsket variabler kjønn og alder. Vi kunne deretter sammenligne resultatene fra ESS med undersøkelses-rapporter gjennomført av Datatilsynet fra 2005 og 2013/2014.

Resultatene vi fikk fra ESS og Datatilsynet ga oss et tilsynelatende svar på problemstillingen, men tvilen kom da vi tok inn analysen av datasett fra ISSP. Resultatene fra den lineære regresjonsanalysen ga oss motstridende resultater fra ESS og Datatilsynet, ved å fastlegge at det ikke fantes et statistisk signifikant forhold mellom kameraovervåking, tillit, kjønn og alder. Analysen ga oss kun et statistisk signifikant forhold mellom kameraovervåking og utdanning. Dermed oppsto det en tvil som vi måtte gjøre rede for før vi kom med en konklusjon på problemstilling.

Dette ledet oss til å lage første forskningsspørsmål: Finnes det en sammenheng mellom høy tillit til norske myndigheter og aksept for økt kameraovervåking? Gjennom tolkning av resultatene fra *tabell 1* og *tabell 5* kunne vi ta i bruk teorier som risikopersepsjon og reflektiv modernitet. Disse to tabellene og teorigrunlaget kunne bidra til å forklare mulige sosiale faktorer som spiller inn på individets tillit og aksept for kameraovervåking. Vi drøftet om individet ville vurdere om kameraovervåking er en høy risiko basert på tillit til at myndighetene ivaretar deres verdier og sikkerhet med økt overvåking.

Det siste forskningsspørsmålet stiller spørsmål som følgende: Finnes det en variasjon av tillit og aksept for kameraovervåking basert på alder, kjønn og utdanning? I lys av risikopersepsjon

og affect heuristikken kunne vi gjennom tolkning av *diagram 2* og *tabell 2* vise til variasjoner i alder. Den eldre aldergruppen 60 år + føler at kameraovervåking skaper en trygghetsfølelse noe som gjør at de er mer positive til overvåking enn de yngre aldersgruppene.

Diagram 1 og *tabell 3* viser at kvinner har en høyere tillit til politi enn menn og vi kan tolke det deretter at aksept for kameraovervåking øker hos kvinner, men reduseres hos menn. Dette drøfter vi på bakgrunn av at de tilhører ulike sosiale grupper og at de aksepterer risikoer forskjellig. Vi kan fastslå ved hjelp av *tabell 6* at det finnes et forhold mellom kameraovervåking og utdanning. Tallene viser jo høyere utdanning individet har jo mindre aksepterer de kameraovervåking. Dette tolker vi som at individets opparbeidede kunnskap påvirker risikopersepsjonen av kameraovervåking. Vi kunne da drøfte jo mer kunnskap individet har jo mer skeptisk blir de til overvåking.

Ut fra analysen av datamaterialet framlagt i oppgaven har vi klart å drøfte mulige svar på sosiale faktorer som kan bidra til å påvirke hvilken betydning tillit til myndigheten har for innbyggerne i Norge sin holdning til kameraovervåking. Datasettet fra ISSP har fastslått at det ikke finnes et forhold mellom tillit, kameraovervåking, alder og kjønn. Likevel setter vi tvil på om man kan konkludere basert på få variabler når vi presenterer sekundærdata og teori som kan gi grunnlag for flere mulige relasjoner mellom forholdet. I videre forskning ville det ha vært nyttig å ta i bruk flere variabler som dekker alle sider av holdninger for kameraovervåking. Dette kunne ha bidratt til en grundigere konklusjon på om det finnes et forhold mellom den høye tilliten vi har i Norge og aksepten for kameraovervåking.

Litteraturliste

- Bryman, A. (2015). *Social Research Methods* (5. utg.) New York: Oxford University Press.
- Datatilsynet. (u.å.). *Kameraovervåkning - hva er lov?* Hentet 27. Februar 2023 fra
Datatilsynet: <https://www.datatilsynet.no/personvern-pa-ulike-omrader/overvaking-og-sporing/kameraovervaking/>
- Datatilsynet. (u.å.). *Om datatilsynet.* Hentet 27. Februar fra Datatilsynet:
<https://www.datatilsynet.no/om-datatilsynet/>
- Dean, M. (2010). *Governmentality: Power and rule in Modern Society.* (2. utg.) London: SAGE Publications Ltd.
- Engen, O., Gould, K. P., Kruke, B., Lindøe, P. H., Olsen, K., & Olsen, O. (2021). *Perspektiver på samfunnssikkerhet.* (2. utg.) Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Fjæran, L., & Aven, T. (2021, Januar). Creating conditions for critical trust – How an uncertainty-based risk perspective relates to dimensions and types of trust. *Safety Science* 133, p. 12. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2020.105008>
- Haagensen, T. (2014). Oppsummering, perspektivering: fra overvåking til terror. In T. K. Haagensen, *Fra terror til overvåking: overvåking i Norge, et kritisk prospekt.* Oslo: Vidarforl.
- ISSP Research Group. (2018). *International Social Survey Programme: Role of Government V - ISSP 2016.* Retrieved from Gesis: https://search.gesis.org/research_data/ZA6900
- Kellstedt, P., & Whitten, G. (2018). *The fundamentals of political science research.* (3. utg.) New York: Cambridge university press.
- Luhmann, N. (2002). *Risk: a sociological theory.* New York: Routledge.
- Lupton, D. (2013). *Risk.* (2. utg.) London: Routledge.
- Mehmetoglu, M., & Mittner, M. (2020). *Innføring i R for statistiske analyser.* Oslo: Universitetsforlaget.

- Opinion Perduco. (2013/2014). *Personvernsundersøkelsen*. Datatilsynet.
- Ravlum, I.-A. (2005). *Setter vår lit til Storebror ... og alle småbrødre med?* Oslo: Transportøkonomisk institutt.
- Rosborg, K. (2006) Kap.25: Ulrich Beck. H. Andersen & L.B Kaspersen (Red.), *Klassisk og Moderne Samfundsteori* (s.459-476). København: Hans Reitzels forlag.
- Sejersted, F. (2002). *Er det mulig å styre utviklingen? : teknologi og samfunn*. Oslo: Pax.
- Siegrist, M., & Árvai, J. (2020). Risk Perception: Reflections on 40 Years of Research. *Risk analysis*, pp. 2191-2206. <https://doi.org/10.1111/risa.13599>
- Sikt. (u.å.). *European Social Survey (ESS)*. Hentet 2.Mars fra Sikt: <https://sikt.no/tjenester/european-social-survey-ess>
- Skirbekk, H. & Skirbekk, G. (2012) Tillit og mistillit, Norge og Sicilia. H. Skirbekk & H. Grimen (Red.) *Tillit i Norge* (2.59-83). Oslo: Res Publica.
- Slovic, P. (2000). *Perceived Risk, Trust and Democracy*. Routledge.
- Staff, A. (2015, Juni 23). *Bias*. Hentet 14.Mars fra Forskningsetikk: <https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/uavhengighet/bias/>
- Staksrud, E., Steen-Johnsen, K., Enjolras, B., Gustafsson, M. H., Ihlebæk, K. A., Midtbøen, A. H., . . . Utheim, M. (2014). *Ytringsfrihet i Norge: Holdninger og erfaringer i befolkningen*. Oslo: Fritt Ord, ISF, FAFO, UiO, TNS, Jon Wessel-Aas.
- The International Social Survey Programme. (u.å.). *The international Survey Programme*. Hentet 22.Mars fra ISSP: <https://issp.org/about-issp/>
- Wiker, F., & Haukalid, L. H. (2021, Juni 10). Fire nye avgjørelser fra Datatilsynet om kameraovervåkning. *Lov&Data nr. 146*, 2(2021)